

СЕГМЕНТАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено питанням сегментації та класифікації соціального туризму в Україні.

Статья посвящена вопросам сегментации и классификации социального туризма в Украине.

The article is devoted the questions of segmentation and classification of social tourism in Ukraine.

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення в Україні, зміна умов життя людей пред'явили нові вимоги до людини, її здоров'я та творчого потенціалу, характеру взаємовідносин з навколишнім середовищем. В період економічних негараздів саме туризм може дати можливість багатьом країнам перебороти або ж істотно пом'якшити економічну кризу, підтягнути всі інші галузі економіки. Туристська галузь України завдяки багатим природним, історико-культурним, трудовим ресурсам цілком може претендувати на чільні позиції в економіці держави. Але для цього їй необхідна державна підтримка, визнання її пріоритетною не на словах, а на ділі. Гасло Всесвітньої Туристської Організації «Де розвивається туризм, відступає бідність» є актуальним для нашої держави. На сьогоднішній день послугами туристських фірм в Україні користується лише 8% населення держави. Інша частина населення або організовує свій відпочинок самотужки, або в силу соціально-економічних причин взагалі не має можливості повноцінного відпочинку і оздоровлення. Це «електоральне поле» так званого соціального туризму. З урахуванням багатьох соціальних показників життя населення України розвиток соціального туризму в нашій державі є надзвичайно важливим і актуальним.

Актуальність розробки даної теми впливає із недостатнього наукового обґрунтування цього соціально важливого напрямку рекреаційно-туристської діяльності, необхідності забезпечення теоретичними і практичними дослідженнями організацію і розвиток соціального туризму у відповідності з вимогами сьогодення, розробки методичних положень та прогнозування розвитку соціального туризму в нашій країні.

Аналіз попередніх досліджень. З позицій соціально-економічної географії відповідних цільових досліджень соціального туризму досі не проводилось. Загальні питання територіальної організації туризму розглядали вітчизняні вчені М.П.Крачило, О.О.Бейдик, В.К.Бабарицька, О.О.Любіцева, О.М.Ігнатенко, І.Т.Твердохлебов, М.В.Багров, Л.О.Багрова, В.М.Шумський, І.Ф.Карташевська, І.М.Яковенко.

В Законі України «Про туризм» про соціальний туризм навіть і не згадується. І лише в Стратегії розвитку туризму і курортів, затвердженій

розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6.08.08 за № 1088-р, серед основних напрямів реалізації Стратегії вказується – «розробити механізм державної підтримки впровадження туристичного продукту соціального характеру» [1].

Мета дослідження. Метою дослідження є обґрунтування сегментації соціального туризму, розгляд існуючих сегментів соціального туризму в Україні, класифікація соціального туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною метою соціального туризму є подорожі та відпочинок соціально вразливих верств населення для відновлення працездатності, фізичних і моральних сил. У Манільській декларації по міжнародному туризму (1980 р.) вказується, що «соціальний туризм – це ціль, до якої суспільство повинне прагнути в інтересах менш забезпечених громадян» [2].

На сучасному етапі концепція соціального туризму базується на трьох основних принципах:

- 1) забезпечення відпочинком і оздоровленням кожного члена суспільства шляхом залучення в середовище туризму людей з низьким рівнем доходів;
- 2) субсидювання туристських поїздок незаможних громадян;
- 3) участь державних і суспільних структур у розвитку туризму.

Дана концепція реалізована на практиці у багатьох високорозвинених країнах світу, а саме в Швейцарії, Німеччині, Франції з використанням так званих відпускних чеків. В Російській Федерації до Державної Думи вже внесений і активно обговорюється законопроект «Про соціальний туризм». У нашій же державі до розуміння необхідності розвитку соціального туризму ще тільки підходять. І завдання науковців активно піднімати це питання і довести його до найвищого законодавчого рівня.

Рис.1.Класифікація соціального туризму за соціально-віковою ознакою

У радянський період практично весь туризм можна було вважати соціальним, тому що більше 70% вартості путівок оплачувалися профспілками, молодіжними структурами, державними підприємствами.

На сьогоднішній день його частка є незначною, мало хто з наших громадян можуть виділити кошти з сімейного бюджету на поїздки по країні, тим більше за її межі.

Дискусійним серед фахівців є питання – які види слід відносити до категорії соціального туризму? Адже чітка класифікація та сегментація соціального туризму є важливою для прийняття державаних рішень щодо розвитку цього виду туризму. Найпростіше визначитися за соціально-віковою ознакою. Це, насамперед, дитячо-юнацький туризм, молодіжний (студентський) туризм, туризм людей похилого віку, туризм інвалідів (рис. 1).

За мотиваційною ознакою до категорії соціального туризму, на нашу думку, слід віднести спортивний туризм, зелений (сільський) туризм, екологічний туризм, а також всі інші види туризму для вищезазначених соціально-вікових категорій (рис. 2).

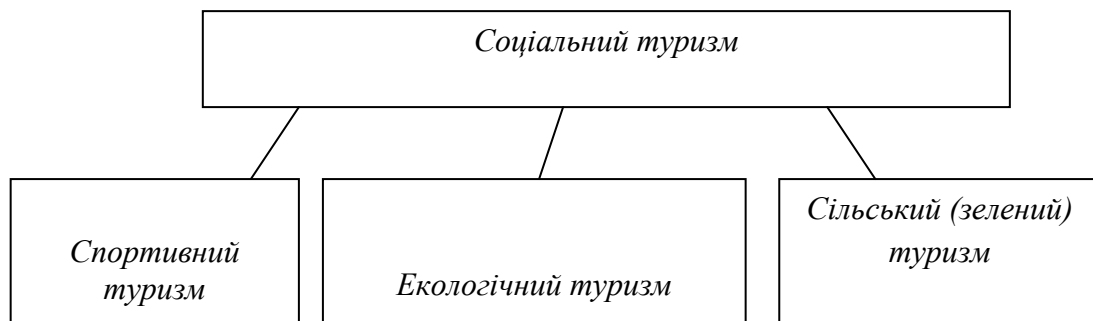

Рис.2.Класифікація соціального туризму за мотиваційною ознакою

Співвідношення сегментів соціального туризму в нашій країні доцільно порівняти між собою за обсягами понять. Це можна зробити за допомогою діаграм Венна (рис.3).

Проаналізуємо сегментацію соціального туризму в незалежній Україні. Суспільно важливим і пріоритетним для держави є *дитячо-юнацький туризм*. Дитячо-юнацький туризм, орієнтований на соціально важливу категорію нашого суспільства – підростаюче покоління – посідає особливе місце в системі рекреаційно-туристської діяльності. Різними формами туристсько-краєзнавчої роботи в Україні охоплено більше 1 млн. 250 тисяч дітей, що становить менше 20% від загальної кількості учнів. У позашкільних навчальних закладах туристського напрямку щорічно займаються майже 530 тисяч учнів. З 1988 до 2008 р. кількість закладів дитячо-юнацького туризму зросла в 3,5 рази, притому, що система дорослого туризму за цей період зазнала втрат. Зараз в системі дитячо-юнацького туризму України працює 108 позашкільних навчальних закладів у всіх регіонах. Однак наведені кількісні показники, коли у сферу туристсько-краєзнавчої діяльності залучається лише кожна п'ята дитина, говорять про великий невикористаний потенціал цієї системи. Система *молодіжного (студентського) туризму* в Україні не сформована. В

розвинених країнах світу успішно діє система дешевих студентських закладів розміщення – хостелів – яка в Україні тільки формується. Тому для розбудови системи молодіжного (студентського) туризму в Україні необхідно зробити дуже багато, адже всюди в світі студентська молодь є найбільш подорожуючим сегментом туристського загалу.

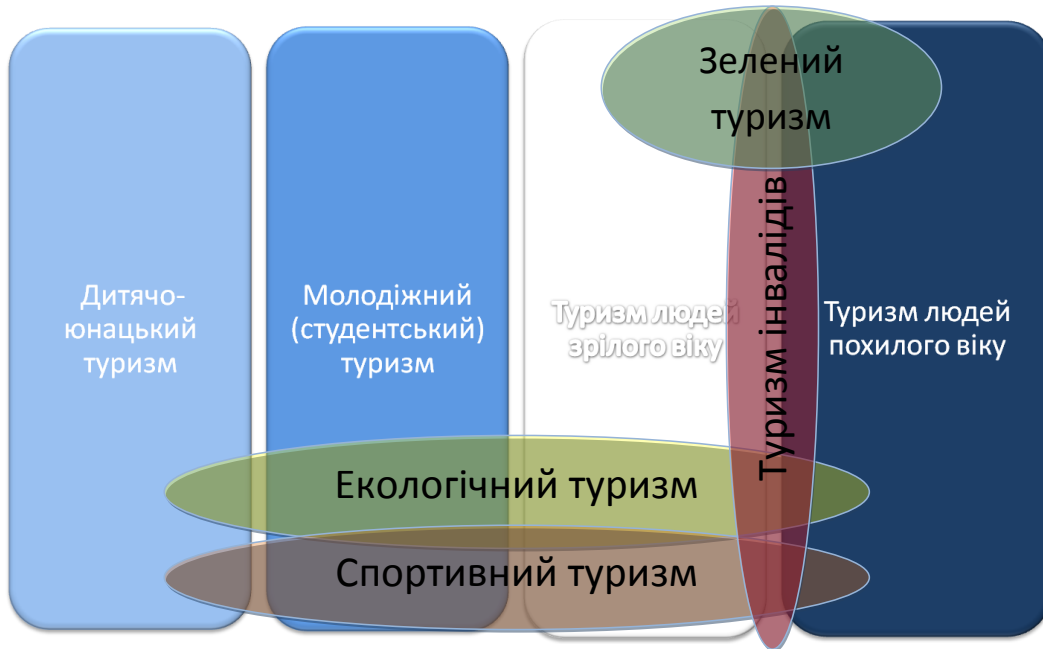

Рис.3. Співвідношення сегментів соціального туризму (за допомогою діаграм Венна)

Щодо розвитку туризму людей похилого віку (туризму «сеньйорів»), туризму інвалідів то ці види соціального туризму в нашій країні практично не розвиваються. Натомість у високорозвинених країнах подорожі людей похилого віку є масовими і надзвичайно популярними і конкурують з молодіжними подорожами. Інваліди в нашій країні вправі розраховувати лише на достатньо обмежене санаторно-курортне лікування, що ж до туристського обслуговування інвалідів то туристські заклади, заклади гостинності, транспортна інфраструктура до цього не готові.

Розвитком спортивного туризму в Україні займається Федерація спортивного туризму України, яка має територіальні осередки в усіх областях нашої держави, АР Крим, містах Києві та Севастополі. Зараз в лавах Федерації нараховується більше 14 тис. туристів-спортсменів.

Розвиваючись на межі спорту й активного дозвілля в природному середовищі, спортивний туризм сприяє розвитку внутрішнього туризму шляхом пропаганди відносно дешевого і, водночас, ефективного відпочинку, що в умовах невисоких матеріальних прибутків значної частини населення країни надає йому соціально-пріоритетного значення для відповідних державних, громадських та комерційних організацій.

Зелений (сільський) туризм в Україні знаходиться на стадії формування. Віднесення його до категорії соціального є дещо

парадоксальним, адже це, як правило, відбувається за фактом кінцевого споживання турпродукту. В даному ж випадку соціально важливим для держави є продуцент турпродукту – сільське населення. Адже зелений туризм розвиває місцеву економіку, сприяє підвищенню зайнятості населення, створенню нових робочих місць на селі. Слід відзначити, що сільський туризм – це мабуть єдина туристська галузь, яка не потребує інвестицій, додаткових капіталовкладень і може приносити суттєвий прибуток тим, хто ним займається.

Організація зеленого (сільського) туризму, як свідчить досвід європейських країн, сприяє ефективному господарюванню, покращенню благоустрою та санітарного стану населених пунктів, зокрема садиб селян, об'єктів соціальної сфери на селі та туристських об'єктів. При цьому підвищується зайнятість сільського населення, відроджуються народні промисли, зростає виробництво.

Розвиток *екологічного туризму* в нашій державі сприятиме створенню освітніх екологічних програм для широкого загалу населення, розробці туристських маршрутів для організованих туристських груп територіями національних природних та регіональних ландшафтних парків, заповідними територіями з метою збереження природного середовища.

1. Стратегія розвитку туризму і курортів. Затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.08.08 р. № 1088-р / www.kmi.gov.ua

2. Манильська декларація по соціальному впливу туризму от 22.05.97 г. / www.unwto.org